

Mariaż Diany i Temidy

**Wykroczenia i przestępstwa przeciwko środowisku
w parkach narodowych w Polsce**

dr Katarzyna Syroka-Marczewska

Szanowni Państwo,

nazywam się Katarzyna Syroka-Marczewska i jestem prawniczką na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Chciałabym przedstawić Państwu raport, który jest wynikiem prowadzonych przeze mnie badań na Uniwersytecie Warszawskim nt. wykroczeń i przestępstw przeciwko środowisku w parkach narodowych w Polsce. Badania były prowadzone od września 2023 r. do czerwca 2024 r.

Projekt miał charakter interdyscyplinarny i jestem przekonana, że dzięki takiemu wielopłaszczyznowemu ujęciu może zostać wzmocniona ochrona całego środowiska naturalnego. Ponadto mam nadzieję, że raport przyczyni się do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa.

W tym miejscu serdecznie dziękuję Dyrektorom/Dyrektorkom Parków Narodowych, Komendantom Straży Parku oraz wszystkim Funkcjonariuszom/Funkcjonariuszkom Straży Parku, z którymi miałam przyjemność współpracować.

Miłej lektury!

Katarzyna Syroka-Marczewska

Badania były prowadzone przez dr Katarzynę Syrokę-Marczewską od września 2023 r. do czerwca 2024 r.

Badania prowadzone w ramach konkursu „Zielony Uniwersytet Warszawski” w działaniu IV.3.1. „Granty wewnętrzne Uniwersytetu Warszawskiego dla podniesienia potencjału badawczego pracowników” realizowanego w ramach Programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza”.

Cel projektu - identyfikacja zagrożeń dla środowiska naturalnego w parkach narodowych w Polsce i poszukiwanie optymalnego modelu ochrony prawnej przyrody na terenie parków narodowych.

W badaniach wzięty udział następujące parki narodowe w Polsce:

- Babiogórski Park Narodowy
- Białowiecki Park Narodowy
- Biebrzański Park Narodowy
- Bieszczadzki Park Narodowy
- Drawieński Park Narodowy
- Gorczański Park Narodowy
- Kampinoski Park Narodowy
- Karkonoski Park Narodowy
- Magurski Park Narodowy
- Narwiański Park Narodowy
- Ojcowski Park Narodowy
- Park Narodowy Bory Tucholskie
- Park Narodowy Gór Stołowych
- Park Narodowy Ujście Warty
- Pieniński Park Narodowy
- Poleski Park Narodowy
- Roztoczański Park Narodowy
- Słowiński Park Narodowy
- Świętokrzyski Park Narodowy
- Tatrzański Park Narodowy
- Wielkopolski Park Narodowy
- Wigierski Park Narodowy
- Woliński Park Narodowy

Celem raportu jest przedstawienie regulacji prawnych, które dotyczą parków narodowych w Polsce i poszukiwanie optymalnego modelu ochrony prawnej przyrody na ich terenie.

Interdyscyplinarny wymiar prowadzonych badań dotyczy przede wszystkim wpływu projektu na przyrodę, bo im prawo działać będzie lepiej w praktyce, tym możemy wzmocnić ochronę całego środowiska naturalnego. Dzięki współpracy z Dyrektorami/Dyrektorkami Parków Narodowych, Komendantami Straży Parku oraz Funkcjonariuszami/Funkcjonariuszkami Straży Parku raport odnosi się także do wiedzy i doświadczenia przedstawicieli/przedstawicielek straży wszystkich parków narodowych w Polsce.

Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody, polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień.

Zgodnie z treścią art. 2 ustawy o ochronie przyrody, **celem ochrony przyrody jest:**

- utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów;
zachowanie różnorodności biologicznej;
- zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego;
- zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony;
- ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień;
- utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody;
- kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody.

Obowiązkiem organów administracji publicznej, osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych jest dbałość o przyrodę będącą dziedzictwem i bogactwem narodowym. Ponadto organy administracji publicznej są obowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony przyrody (art. 4 ustawy o ochronie przyrody).

Zgodnie z regulacjami prawnymi **formami ochrony przyrody są** (art. 6 ustawy o ochronie przyrody):

- **parki narodowe;**
- rezerваты przyrody;
- parki krajobrazowe;
- obszary chronionego krajobrazu;
- obszary Natura 2000;
- pomniki przyrody;
- stanowiska dokumentacyjne;
- użytki ekologiczne;
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe; ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Warto podkreślić, że niniejszy raport jest poświęcony parkom narodowym w Polsce.

PRZESTĘPSTWEM jest czyn zabroniony pod groźbą kary (przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia) jako zbrodnia albo występki, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy.

Kary za przestępstwo, które sąd może wymierzyć w zależności od konkretnego stanu faktycznego to:

- grzywna;
- ograniczenie wolności;
- pozbawienie wolności;
- dożywotnie pozbawienie wolności.

WYKROCZENIE to czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary:

- aresztu,
- ograniczenia wolności,
- grzywny do 5 000 zł, chyba że ustawa stanowi inaczej.

ART. 7 KODEKSU KARNEGO

§ 1. Przestępstwo jest zbrodnią albo występkiem.

§ 2. Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą.

§ 3. Występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych albo powyżej 5000 złotych, karą ograniczenia wolności przekraczającą miesiąc albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc.

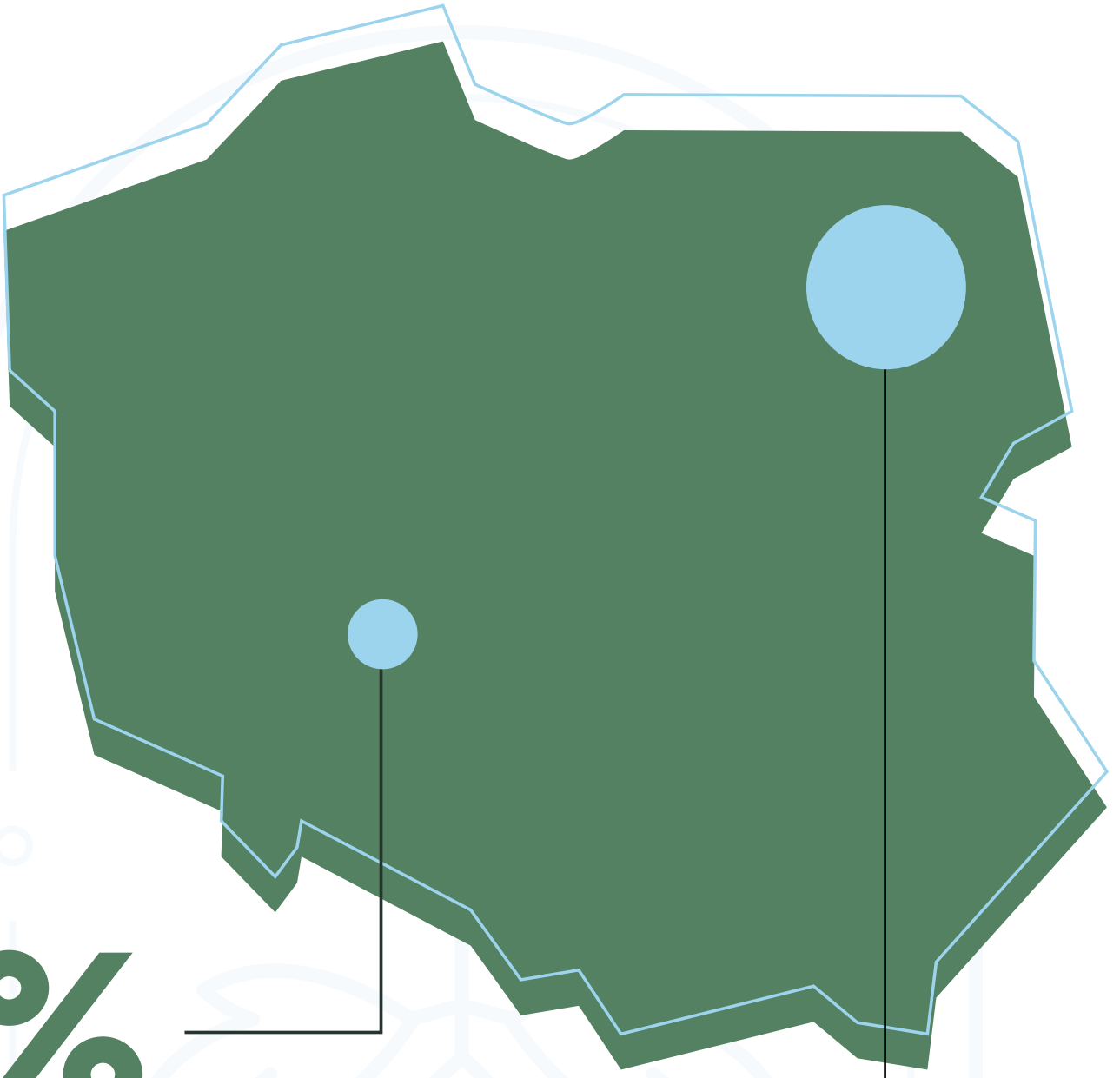
Zbrodnię można popełnić tylko umyślnie; występki można popełnić także nieumyślnie, jeżeli ustawa tak stanowi (czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi; czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć).

Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe (art. 8 ustawy o ochronie przyrody).

Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów (art. 8 ustawy o ochronie przyrody).

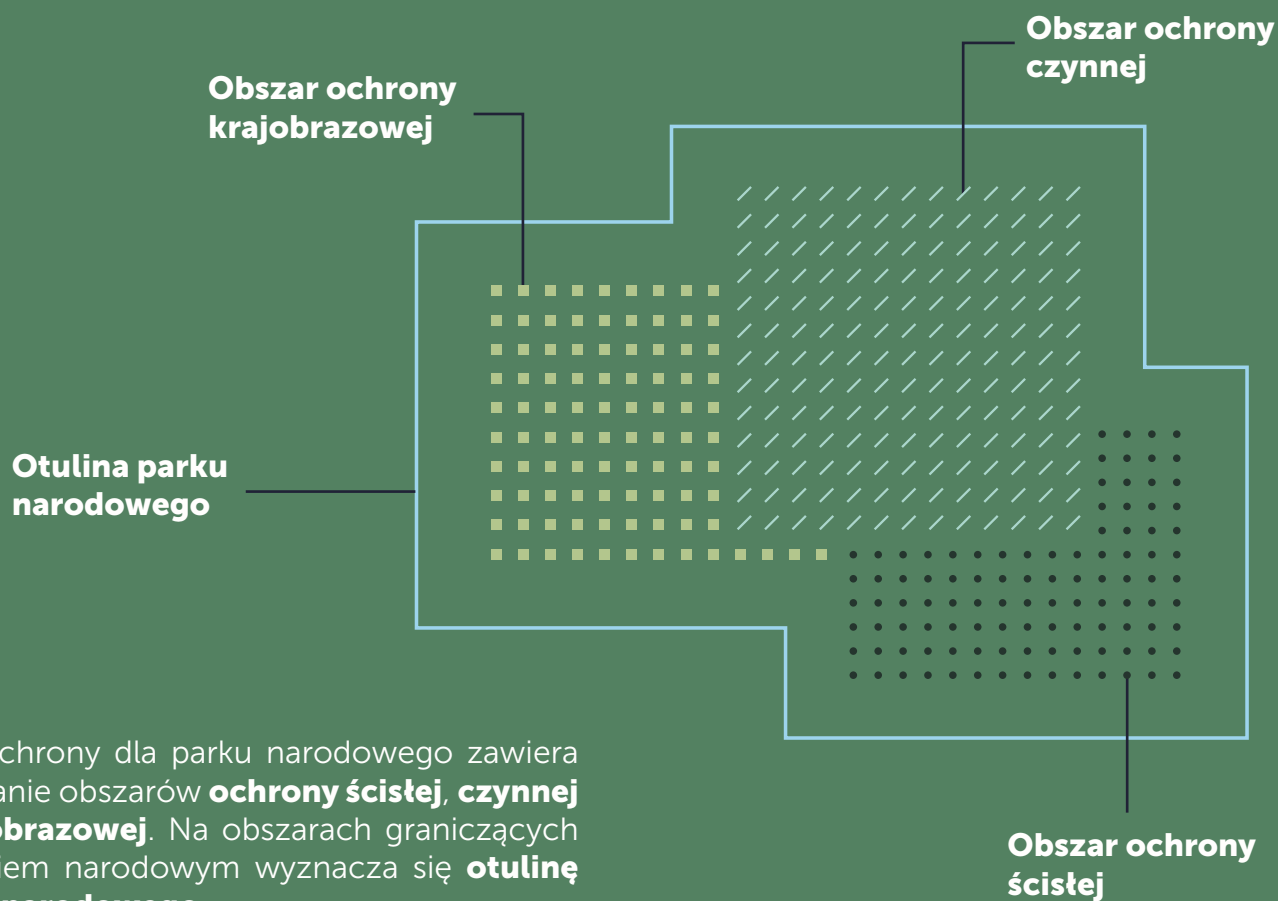
1%

Parki narodowe zajmują 1% całkowitej powierzchni kraju.*

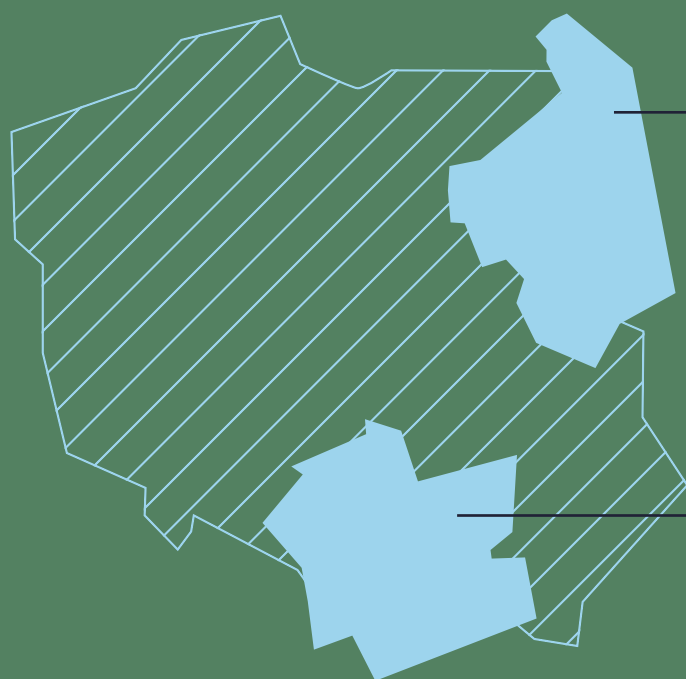
*<https://stat.gov.pl/porta1-educacyjny/polskie-parki-narodowe-wystawa/>, dostęp z dnia 28.06.24 r.

59 tys. ha

W Polsce wyodrębniono **23** parki narodowe: największą powierzchnię zajmuje **Biebrzański PN – ponad 59 tys. ha**, 14 parków (bez wód przybrzeżnych Morza Bałtyckiego) ma powierzchnię mniejszą niż 10 tys. ha.

Plan ochrony dla parku narodowego zawiera wskazanie obszarów **ochrony ścisłej, czynnej** i **krajobrazowej**. Na obszarach graniczących z parkiem narodowym wyznacza się **otulinę parku narodowego**.

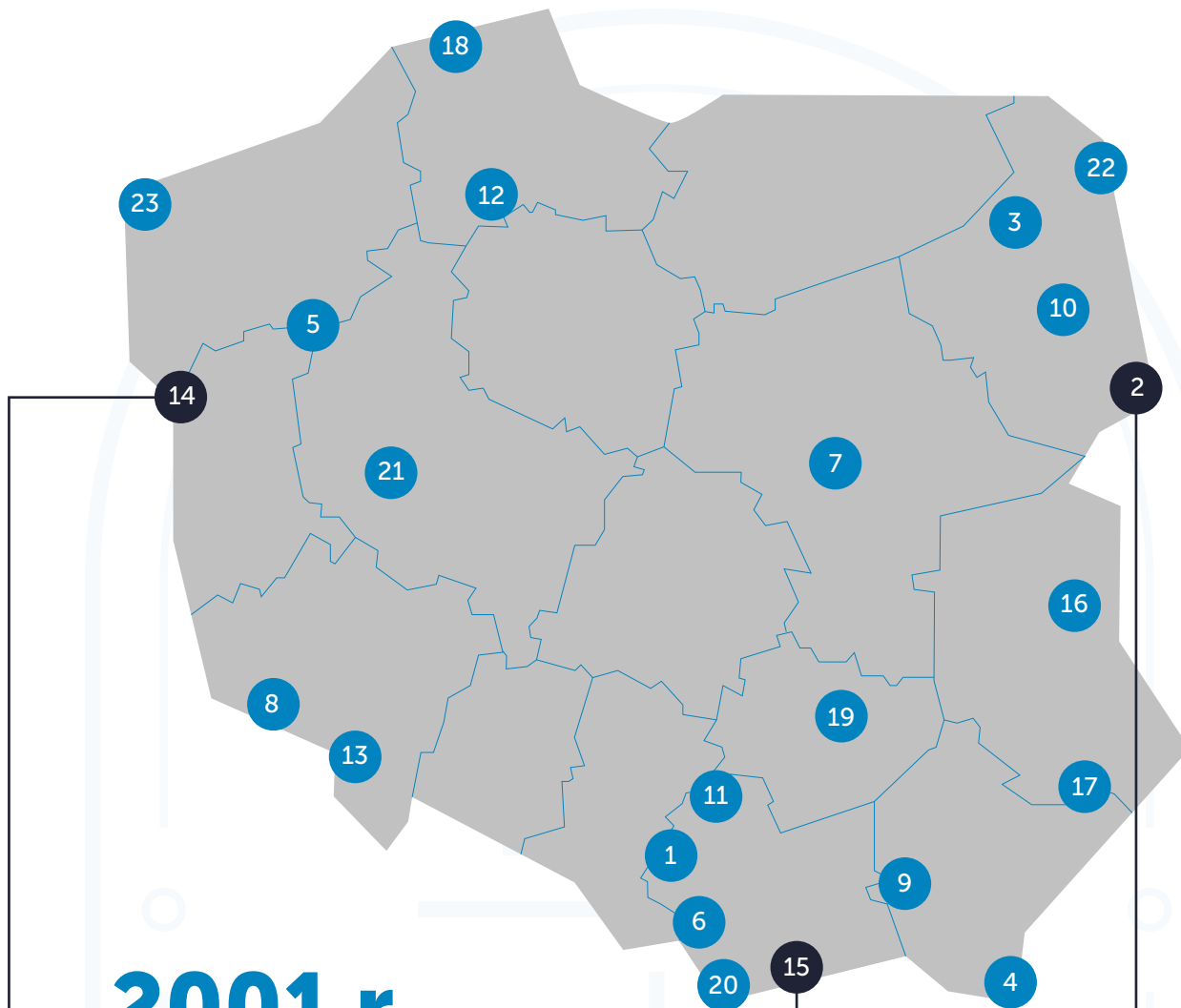

92,2 tys. ha

Największą powierzchnię parków narodowych wynoszącą **92,2 tys. ha** ma województwo podlaskie.

5

Największą liczbą, aż **5** parków narodowych może poszczycić się województwo małopolskie.

2001 r.

Najmłodszym parkiem narodowym jest PN „Ujście Warty” (2001 r.).

1932 r.

Najstarszymi parkami narodowymi powstałymi w 1932 r. są Białowiecki PN i Pieniński PN.

1. Babiogórski Park Narodowy
2. Białowiecki Park Narodowy
3. Biebrzański Park Narodowy
4. Bieszczadzki Park Narodowy
5. Drawieński Park Narodowy
6. Gorczański Park Narodowy
7. Kampinoski Park Narodowy
8. Karkonoski Park Narodowy

9. Magurski Park Narodowy
10. Narwiański Park Narodowy
11. Ojcowski Park Narodowy
12. Park Narodowy Bory Tucholskie
13. Park Narodowy Gór Stołowych
14. Park Narodowy Ujście Warty
15. Pieniński Park Narodowy
16. Poleski Park Narodowy

17. Roztoczański Park Narodowy
18. Słowiński Park Narodowy
19. Świętokrzyski Park Narodowy
20. Tatrzański Park Narodowy
21. Wielkopolski Park Narodowy
22. Wigierski Park Narodowy
23. Woliński Park Narodowy

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA *

Babiogórski Park Narodowy

Utworzony w 1954 r. w celu ochrony i zachowania różnorodności biologicznej, tworów przyrody nieożywionej oraz walorów krajobrazowych Babiej Góry, jak również w celu odtworzenia tych siedlisk przyrodniczych, które w wyniku działalności człowieka zostały zniekształcone.

Białowieski Park Narodowy

Jeden z najstarszych parków narodowych w Europie (utworzony w 1932 r.). Położony w centralnej części Białowieskiej Puszczy. Znany na całym świecie, ostatni na niżu Europy las naturalny o charakterze pierwotnym, jaki przed wiekami rozciągał się w strefie lasów liściastych i mieszanych, charakteryzujący się dużą różnorodnością biologiczną. Park wraz z całą Puszczą Białowieską to naturalna ostoja żubra w Europie i najliczniejsza wolnościowa populacja na świecie.

Biebrzański Park Narodowy

Największy spośród 23 parków narodowych w Polsce oraz jeden z większych w Europie. Utworzony w 1993 r. w celu ochrony specyficznych, zanikających w Europie siedlisk bagienno-torfowych, ochrony rzadkich i ginących zbiorowisk roślinnych i gatunków zwierząt oraz walorów krajobrazowych, a także biotopów ważnych dla ochrony awifauny.

Bieszczadzki Park Narodowy

Trzeci co do wielkości park narodowy na terenie Polski. Utworzony w 1973 r. w celu ochrony naturalnych ekosystemów karpackiej puszczy, z licznymi populacjami dużych ssaków roślinożernych i drapieżnych oraz ptaków drapieżnych. Posiada ponadto piętra połonin z interesującą wschodniokarpacką roślinnością oraz z centrami występowania rzadkich wysokogórskich gatunków zwierząt bezkręgowych.

Drawieński Park Narodowy

Utworzony w 1990 r. w celu ochrony młodoglacjalnego krajobrazu równin sandrowych z ekosystemami wodno-leśnymi, całym bogactwem występujących tu gatunków: roślin, zwierząt i grzybów oraz ukrytych wśród puszczańskich lasów elementów dziedzictwa kulturowego.

Gorczański Park Narodowy

Utworzony w 1981 r. Chroni centralną część Gorców, a w szczególności pozostałości puszczy karpackiej, którą tworzą zróżnicowane wiekowo połacie lasu o naturalnym, a niekiedy nawet pierwotnym charakterze, reprezentujące niemal wszystkie postacie leśnych fitocenoz górskich, jakie wykształciły się w Beskidach.

Kampinoski Park Narodowy

Utworzony w 1959 r. w celu ochrony najlepiej w Europie zachowanych zespołów wydm śródlądowych, naturalnych zbiorowisk bagiennych i leśnych, bogatej fauny (jedna z najważniejszych ostoi fauny niżu polskiego), a także wielu pamiątek polskiej historii i kultury.

Karkonoski Park Narodowy

Utworzony w 1959 r. Obejmując swym zasięgiem centralną część Karkonoszy po stronie polskiej, chroni zachowanie unikatowych w skali Polski, Europy i świata ekosystemów górskich z ich naturalną różnorodnością biologiczną, georóżnorodnością oraz zróżnicowaniem klimatycznym i hydrologicznym oraz wartości historyczne i kulturowe.

Magurski Park Narodowy

Utworzony w 1995 r. położony między Karpatami Zachodnimi i Wschodnimi chroni najlepiej zachowany fragment Beskidu Niskiego z zachowaną częścią Puszczy Karpackiej oraz

*<https://stat.gov.pl/portal-edukacyjny/polskie-parki-narodowe-wystawa/>, dostęp z dnia 28.06.2024 r.

bogactwo różnorodności biologicznej spotykających się tu gatunków zachodnich ze wschodnimi, a także docierających tu licznie gatunków niżowych.

Narwiański Park Narodowy

Utworzony w 1996 r. chroni unikatowy system rzeki Doliny Narwi, która płynie na tym obszarze wieloma łączącymi i rozdzielającymi się korytami, będącą jedną z ważniejszych ostoi ptaków wodno-błotnych oraz miejscem ich odpoczynku podczas wędrówek.

Ojcowski Park Narodowy

Utworzony w 1956 r. w celu zachowania unikatowego w skali Polski i Europy obszaru krasowego z wychodniami skał wapiennych wieku jurajskiego wraz z jego różnorodnością przyrodniczą i kulturową. Najmniejszy park narodowy w Polsce z największą liczbą żyjących na jego obszarze gatunków nietoperzy.

Park Narodowy „Bory Tucholskie”

Utworzony w 1996 r. w celu zachowania unikalnego w skali Polski i Europy sandrowo-pojeziernego typu krajobrazu z jego naturalną różnorodnością biologiczną. Priorytetowym zadaniem parku w zakresie ochrony przyrody jest zachowanie naturalnej specyfiki biocenotycznej jezior, zwłaszcza lobeliowych, torfowisk i borów sosnowych, będących ostoją dla niezwykle bogatej fauny parku.

Park Narodowy Gór Stołowych

Utworzony w 1993 r. w celu zachowania unikalnego w skali Polski i Europy górskiego krajobrazu skalnych płaskowyży oraz urwisk z fantastycznie ukształtowanymi formacjami skalnymi wraz z ich naturalną różnorodnością biologiczną i kulturową.

Park Narodowy „Ujście Warty”

Utworzony w 2001 r. Jest najmłodszym parkiem narodowym w kraju. Położony w obrębie Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej park wraz

z przepływającą przez niego Wartą chroni unikalne w skali Polski i Europy tereny podmokłe, rozległe łąki i pastwiska stanowiące jedną z najważniejszych ostoi ptaków wodnych i błotnych.

Pieniński Park Narodowy

Jeden z najstarszych parków narodowych, utworzony w 1932 r. w celu zachowania unikatowego w skali Polski i Europy krajobrazu górskiego Pienin Właściwych wraz z masywem Trzech Koron oraz z jego naturalną różnorodnością biologiczną, jak i w celu zachowania wartości kulturowych, walorów krajobrazowych oraz kształtowania właściwych postaw człowieka wobec przyrody.

Poleski Park Narodowy

Utworzony w 1990 r. w celu zachowania unikalnej w skali Polski i Europy mozaiki przemieszanych ze sobą ekosystemów torfowiskowych, wodnych i leśnych wraz z obszarami ekstensywnie użytkowanymi tworzącymi jedną z najważniejszych ostoi ptaków wodnych i błotnych.

Roztoczański Park Narodowy

Utworzony w 1974 r. w celu zachowania unikalnych w skali Polski i Europy ekosystemów leśnych porastających roztoczańskie wzgórza i wąwozy o charakterze naturalnym a gdzieś niedługo o charakterze puszczańskim wraz z ich naturalną różnorodnością biologiczną i kulturową.

Stowiński Park Narodowy

Utworzony w 1974 r. Jest jednym z 2 parków nadmorskich. Powstał przede wszystkim dla zachowania niezwykle różnorodności biologicznej i bogactwa występujących tu w niezmiennym pięknie przemieszanych mozaikowo systemów jezior przymorskich, bagien, torfowisk, łąk, nadmorskich borów i lasów, a przede wszystkim wydmowego pasu mierzei z unikatowymi w Europie wydmami ruchomymi.

Świętokrzyski Park Narodowy

Obejmuje najwyższy fragment Gór Świętokrzyskich – pasmo Łysogóry. Utworzony w 1950 r. w celu zachowania unikalnych ekosystemów leśnych Puszczy Jodłowej o naturalnym charakterze oraz malowniczych śródleśnych pól rumowisk skalnych wraz z kształtowaną w wyniku procesów naturalnych różnorodnością biologiczną, a także w celu zachowania walorów historycznych i kulturowych.

Tatrzański Park Narodowy

Utworzony w 1947 r. w celu zachowania jedyne w Polsce wysokogórskiego obszaru alpejskiego z najgłębszymi jaskiniami, licznymi jeziorami, potokami, strumieniami i wywierzyskami oraz unikatowymi w skali kraju i Europy walorami przyrodniczymi i kulturowymi a wraz z nimi bogatą różnorodnością biologiczną. Wiele gatunków roślin i zwierząt to endemity – niewystępujące nigdzie indziej.

Wielkopolski Park Narodowy

Utworzony w 1957 r. w celu zachowania unikalnego w skali Polski i Europy urozmaiconego krajobrazu polodowcowego z licznymi jeziorami rozległe pokrytymi obszarami leśnymi

ze znacznym udziałem starodrzewów wraz z ich naturalną różnorodnością biologiczną oraz typowymi formami rzeźby polodowcowej: wzniesień morenowych, krawędzi pradolin, ozów, kemów, rynien subglacjalnych i zagłębień wytopiskowych. A także w celu zachowania walorów historycznych i kulturowych

Wigierski Park Narodowy

Utworzony w 1989 r. w celu zachowania unikalnej w skali Polski i Europy mozaiki ekosystemów wodnych, bagiennych i leśnych jakie tworzy jezioro Wigry wraz z sąsiadującymi mniejszymi jeziorami oraz przylegającym fragmentem Puszczy Augustowskiej, a także fragmentami doliny rzek Czarnej Hańczy i Kamionki wraz z niezwykle bogatą i rzadką florą i fauną.

Woliński Park Narodowy

Utworzony w 1960 r. w celu zachowania unikalnej w skali Polski i Europy wstecznej delty Świny z archipelagiem bagnistych wysp oraz najpiękniejszego odcinka polskiego wybrzeża klifowego z dobrze zachowanymi lasami bukowymi, a także przybrzeżnych pasów wód Zalewu Szczecińskiego i Bałtyku z bogatą florą i fauną.

Zgodnie z art. 108 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody **Funkcjonariusz Straży Parku przy wykonywaniu swoich zadań ma prawo do:**

1

Legitymowania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia oraz świadków przestępstwa lub wykroczenia, w celu ustalenia ich tożsamości.

Kontroli dowodów wniesienia opłat, o których mowa w art. 12 ust. 3 ww. ustawy

2

3

Zatrzymywania i przekazywania Policji lub innym właściwym organom osób w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

Zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu w celu sprawdzenia ich ładunku oraz przeglądania zawartości bagaży w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

4

5

Przeszukiwania pomieszczeń i innych miejsc w przypadkach uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

Zabezpieczenia jako dowodów rzeczowych, za pokwitowaniem, przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub wykroczenia, a także narzędzi i środków służących do ich popełnienia.

6

7

Kontroli i zatrzymania, za pokwitowaniem, dokumentów w zakresie legalności posiadania tworów lub składników przyrody i obrotu nimi, pochodzących z obszaru parku narodowego.

Kontroli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na obszarze parku narodowego w zakresie przestrzegania przepisów ustawy.

8

Zgodnie z treścią art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody **w parkach narodowych ZABRANIA się:**

- Budowy lub przebudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom parku narodowego.
- Chwywania lub zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, zbierania poroży, niszczenia nor, gniazd, legowisk i innych schronień zwierząt oraz ich miejsc rozrodu.
- Polowania, z wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony.
- Pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzenia roślin oraz grzybów.
- Użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzenia, zanieczyszczania i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody.
- Zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody.
- Pozyskiwania skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, minerałów i bursztynu.
- Niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów.
- Palenia ognisk i wyrobów tytoniowych oraz używania źródeł światła o otwartym płomieniu, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego.
- Prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony.
- Stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów.
- Zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego.
- Połowu ryb i innych organizmów wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych.
- Ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego.
- Wprowadzania psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony, psów pasterskich wprowadzanych na obszary objęte ochroną czynną, na których plan ochrony albo zadania ochronne dopuszczają wypas oraz psów asystujących w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

- Wspinaczki, eksploracji jaskiń lub zbiorników wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego.
- Ruchu pojazdów poza drogami publicznymi oraz poza drogami położonymi na nieruchomościach stanowiących własność parków narodowych lub będących w użytkowaniu wieczystym parków narodowych, wskazanymi przez dyrektora parku narodowego.
- Umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną przyrody, udostępnianiem parku, edukacją ekologiczną, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku powszechnego;
- Zakłócania ciszy.
- Używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, uprawiania sportów wodnych i motorowych, pływania i żeglowania, z wyjątkiem akwenów lub szlaków wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego.
- Wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu.
- Biwakowania, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego.
- Prowadzenia badań naukowych - w parku narodowym bez zgody dyrektora parku.
- Wprowadzania gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, bez zgody ministra właściwego do spraw środowiska;
- Wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych.
- Organizacji imprez rekreacyjno-sportowych - w parku narodowym bez zgody dyrektora parku narodowego.

Powyższe zakazy nie dotyczą:

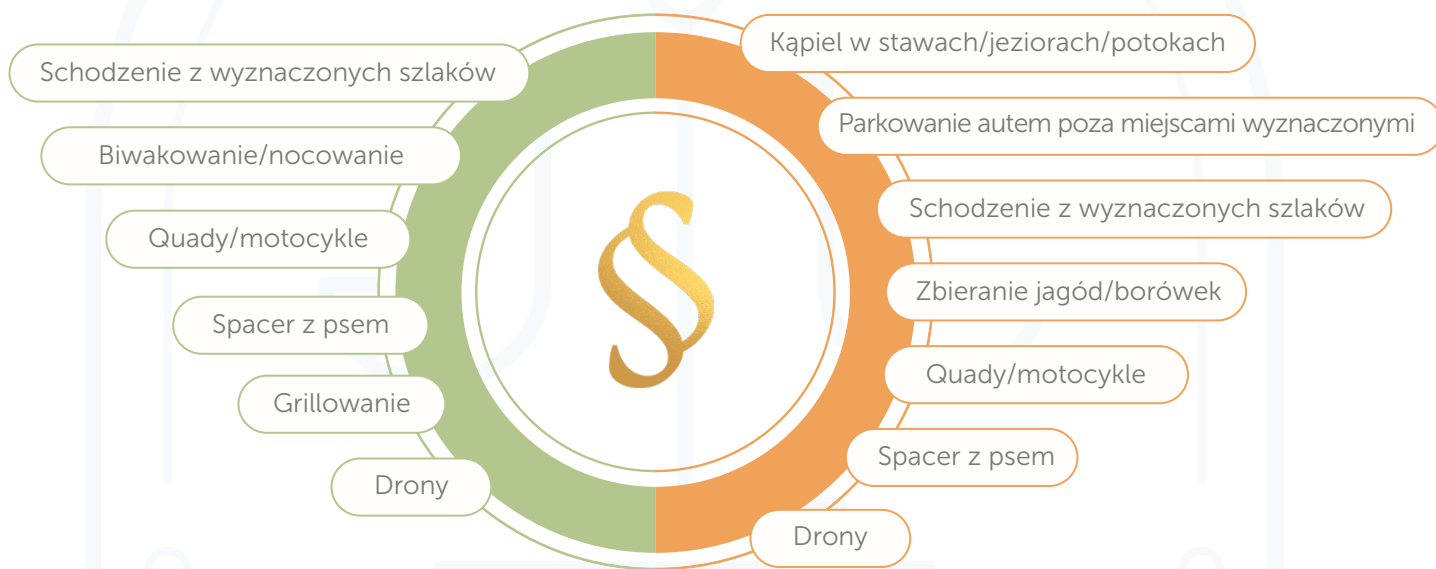
- wykonywania zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych;
- prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym;
- wykonywania zadań z zakresu obronności kraju w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystywania przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego.

Wyniki badań pokazują, że katalog zakazów mógłby zostać rozbudowany.

NAJCZĘSTSZE SPRAWY W ZALEŻNOŚCI OD PORY ROKU (mając na względzie fakt, że parki narodowe różnią się od siebie)

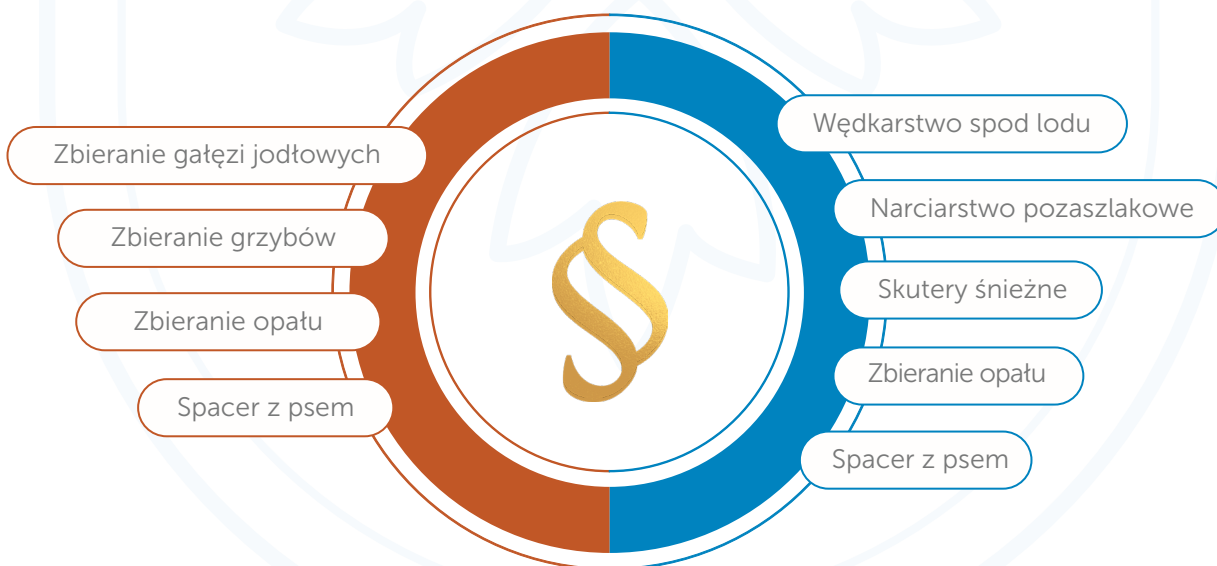
WIOSNA

LATO

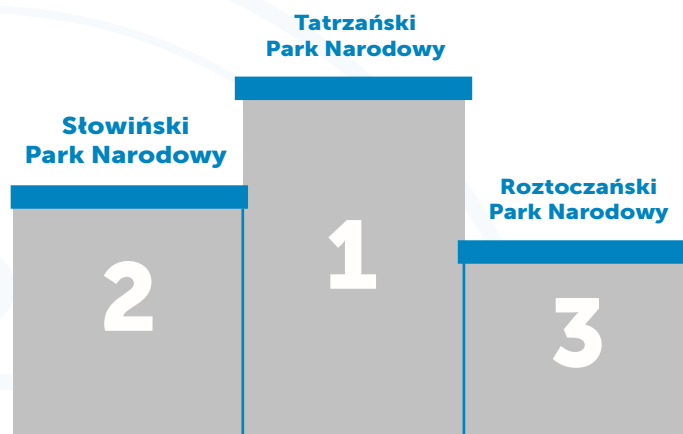
JESIEŃ

ZIMA

Analiza wyników prowadzonych badań wskazuje, że funkcjonariusze Straży Parku dbają o zwiększanie świadomości prawnej, w szczególności uświadamiają osoby odwiedzające parki narodowe, co jest dozwolone, a co jest zakazane na ich terenie. Świadczy o tym m.in. fakt, że pouczeń jest o wiele więcej niż mandatów karnych, co nie oznacza, że funkcjonariusze nie sięgają także po takie narzędzia prawne.

Poniżej znajdują się dane liczbowe dotyczące mandatów karnych w latach 2019-2023.

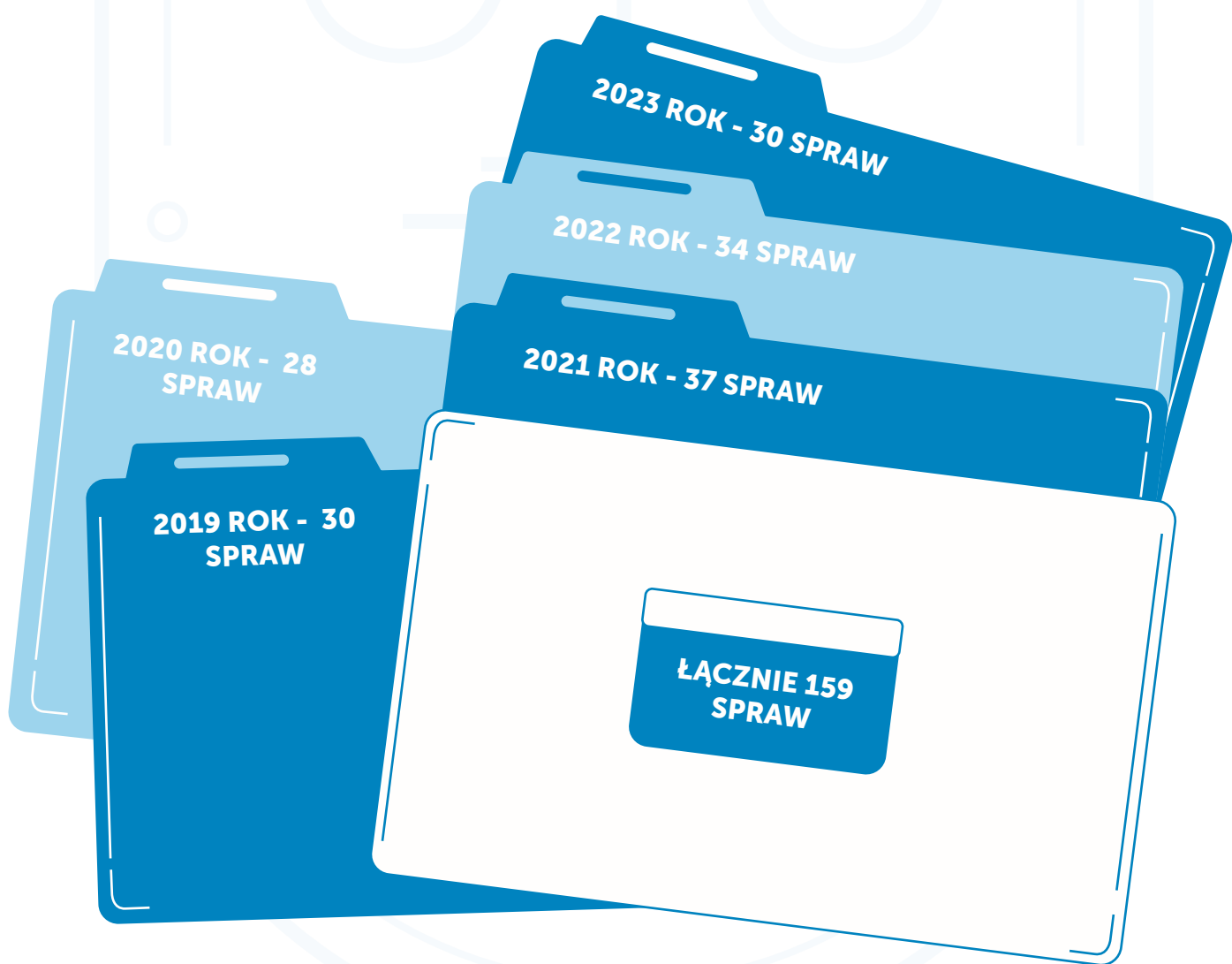
Przykłady stanów faktycznych, w których funkcjonariusze Straż Parku zdecydowali się na **mandat karny**:

- ruch pieszy poza wyznaczonymi szlakami turystycznym,
- wjazd poza drogami do tego wyznaczonymi,
- zaśmiecanie,
- połów ryb w okresach ochronnych,
- przebywanie na terenie parku narodowego po zachodzie słońca (pobyty nocne),
- zbieranie poroży,
- zbieranie lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt,
- umyślne płoszenie zwierząt kręgowych,
- niszczenie nor, gniazd, legowisk i innych schronień zwierząt oraz ich miejsc rozrodu,
- palenie ognisk poza miejscami do tego wyznaczonymi przez uprawnione podmioty,
- jeżdżenie rowerem poza szlakami i trasami do tego wyznaczonymi.

Ponadto Straż Parku może (oprócz mandatów karnych) występować w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia dotyczące ochrony przyrody.

Poniżej znajdują się dane liczbowe w latach 2019-2023.

System regulacji prawnych, który dotyczy ochrony przyrody jest rozbudowany oraz skomplikowany pod względem merytorycznym i strukturalnym.

Bez wątplenia prawo powinno pełnić funkcję stabilizacyjną, ochronną oraz gwarancyjną. Nieuchronność kary w sytuacji popełnienia wykroczenia lub przestępstwa na terenie parku narodowego jest istotna z punktu widzenia ochrony przyrody. W mojej ocenie prawo powinno także pełnić funkcję wychowawczą. Zwiększanie świadomości prawnej w omawianym zakresie jest warunkowane potrzebą ochrony wspólnego dobra, jakim jest środowisko naturalne. Zależy także od zrozumienia zasad postępowania, w szczególności procedur i instrumentów prawnych, które mogą być wykorzystywane w celu ochrony parków narodowych w Polsce.

Jak słusznie zauważa profesor Wojciech Radecki, zasadniczego przemodelowania wymaga koncepcja odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko regulacjom ochrony przyrody. Autor ten postuluje na zróżnicowaniu odpowiedzialność osób fizycznych z jednej strony, a osób prawnych i osób fizycznych będących przedsiębiorcami z drugiej (W. Radecki, *Prawna ochrona przyrody w Polsce, Czechach i Słowacji*, Warszawa 2010, s. 430 i n.). To niewątpliwie wymagałoby zasadniczych zmian

w sprawie wykroczeń (ibidem s. 437). W. Radecki odwołuje się do rozwiązań czeskich i słowackich i wskazuje, że wypracowano tam odrębną konstrukcję odpowiedzialności za inne (niż wykroczenia) delikty administracyjne, za które odpowiadają osoby prawne oraz osoby fizyczne będące przedsiębiorcami, jeżeli dopuszczają się deliktu w związku ze swoją działalnością przedsiębiorców, przy czym odpowiedzialność za delikty administracyjne ma charakter obiektywny, a po drugie kary pieniężne są wielokrotnie wyższe niż za odpowiadające im wykroczenia; za wykroczenia odpowiadają natomiast jedynie osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami + odpowiedzialność za wykroczenia jest uzależniona od wykazania winy (ibidem, s. 430). Szerzej nt. wykroczeń na terenie parków narodowych w: W. Radecki, *Co dalej z polskim prawem wykroczeń? (część 2)*, Prokuratura i Prawo 6/2023.

Przeprowadzone badania pokazują, że coraz poważniejszym problemem jest także wykonywanie lotów dronem nad obszarami parków narodowych. Zgodnie z art. 124 ust. 1 ustawy z 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz. U. z 2023 r. poz. 2110) zabronione jest wykonywania lotów statkami powietrznymi z napędem nad obszarami parków narodowych i rezerwatów przyrody poniżej wysokości względnych podanych przez instytucje zapewniające służby ruchu lotniczego. Jest to przestępstwo, w związku z czym postępowanie jest prowadzone przez Policję, a nie Straż Parku.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Zapewnienie funkcjonariuszom Straży Parku **dostępu do bazy PESEL**, co może pozytywnie wpłynąć na sprawność prowadzonych postępowań i czynności wyjaśniających.

Wsparcie funkcjonariuszy Straży Parku na poziomie centralnym w budowaniu **dostępu do bazy CEPIK**, ponieważ przepisy prawa umożliwiają taki dostęp, ale trudności pojawiają się na poziomie wdrożeniowym.

Wzmocnienie współpracy funkcjonariuszy Straży Parku z Policją

w celu jak najlepszej realizacji ustawowych zadań w zakresie ochrony przyrody. W obecnym brzmieniu przepisów na podstawie art. 108 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody zostało wydane rozporządzenie Ministra Środowiska z 20.12.2004 r. w sprawie zakresu i trybu współpracy Straży Parku z Policją oraz zakresu działań Straży Parku podlegających kontroli Policji i sposobu sprawowania tej kontroli (Dz.U. z 2005 r. Nr 5, poz. 33). Straż Parku współpracuje z Policją w zakresie zwalczania przestępstw i wykroczeń popełnianych w parkach narodowych przeciwko ochronie przyrody oraz w zakresie zadań związanych z ochroną mienia. We wskazanym zakresie komendanci Straży Parków współpracują z właściwymi miejscowo komendantami wojewódzkimi, powiatowymi (miejskimi) oraz komendantami komisariatów Policji. Współpraca Straży Parku z Policją w tym zakresie odbywa się przez wzajemne udzielanie pomocy, które polega na:

pomocy dla Straży Parku ze strony Policji: w szkoleniu podstawowym funkcjonariuszy Straży Parku + w przypadkach związanych z odmową wylegitymowania się sprawcy, zabezpieczaniu przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub wykroczenia oraz narzędzi i środków służących do ich popełnienia + w przeszukiwaniu pomieszczeń i innych miejsc w przypadkach uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia + w zatrzymywaniu i dokonywaniu kontroli środków transportu w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia;

pomocy dla organów Policji ze strony Straży Parku w zakresie: ustalenia tożsamości osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa i wykroczenia, poszukiwanych przez Policję i przebywających na obszarze parku narodowego + zabezpieczania śladów przestępstw lub wykroczeń popełnionych w parkach narodowych + prowadzonego przez Policję postępowania przygotowawczego, jeżeli przedmiotem kradzieży było mienie pochodzące z obszaru parku narodowego.

Zwiększenie wsparcia psychologicznego dla funkcjonariuszy Straży Parku

poprzez rozbudowanie szkoleń z zakresu umiejętności komunikacyjnych, w szczególności z uwagi na pojawiające się sytuacje konfliktowe w zakresie interpretacji przepisów prawa wśród osób, które odwiedzają parki narodowe np. brak biletu, parkowanie auta w niedozwolonym miejscu.

Do rozważenia **zwiększenie liczby godzin szkolenia**, ponieważ w obecnym stanie prawnym zgodnie z treścią rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie zakresu szkolenia podstawowego dla funkcjonariuszy Straży Parku oraz trybu powoływania komisji egzaminacyjnej, Dz.U. 2005 nr 5 poz. 34 szkolenie trwa 40 godzin.

Do rozważenia **uprawnienie Straży Parku do przetwarzania danych osobowych** zgodnie z ustawią z dnia 14.12.2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości, (Dz.U. 2023 poz. 1206).

Do rozważenia **rozbudowanie uprawnień mandatowych dla funkcjonariuszy Straży Parku**, w szczególności w następującym zakresie art.65§ 1 pkt. 1 i 2, §2 kodeksu wykroczeń + art. 82§ 1 pkt. 1, §3, §4, §5 kodeksu wykroczeń (rozniecanie ognia, wypalanie traw itd.) + art. 92 kodeksu wykroczeń (niestosowanie się do znaku lub sygnału drogowego; polecenia osoby uprawnionej do kierowania lub kontroli ruchu drogowego) + art. 151 kodeksu wykroczeń (wypas przeganianie zwierząt gospodarskich + art. 27, 27a, 27b ust. o rybactwie śródlądowym + art. 51 ustawy Prawo łowieckie.

Wzmocnienie obsady kadrowej Straży Parku z uwagi na wielość zadań wynikających z przepisów prawa oraz wzrastającego ruchu turystycznego.

Zwiększenie finansowania parków narodowych w celu jak najlepszej ochrony przyrody, np. poprzez zakup najnowocześniejszego sprzętu, który będzie umożliwiał ściganie sprawców wykroczeń oraz przestępstw, mając na względzie podział kompetencji pomiędzy funkcjonariuszy Straży Parku oraz funkcjonariuszy Policji.

Wyposażenie funkcjonariuszy Straży Parku w **odpowiednie pojazdy** do ewentualnego przewiezienia zatrzymanego do najbliższej placówki Policji.

Ze względu na **zróżnicowaną strukturę własnościową gruntów** na terenie parków narodowych występują trudności związane ze współpracą z osobami zamieszkującymi obszary parków, otulinę i ich sąsiedztwo. Trudności te dotyczą przede wszystkim braku poszanowania obowiązujących przepisów ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy Prawo budowlane.

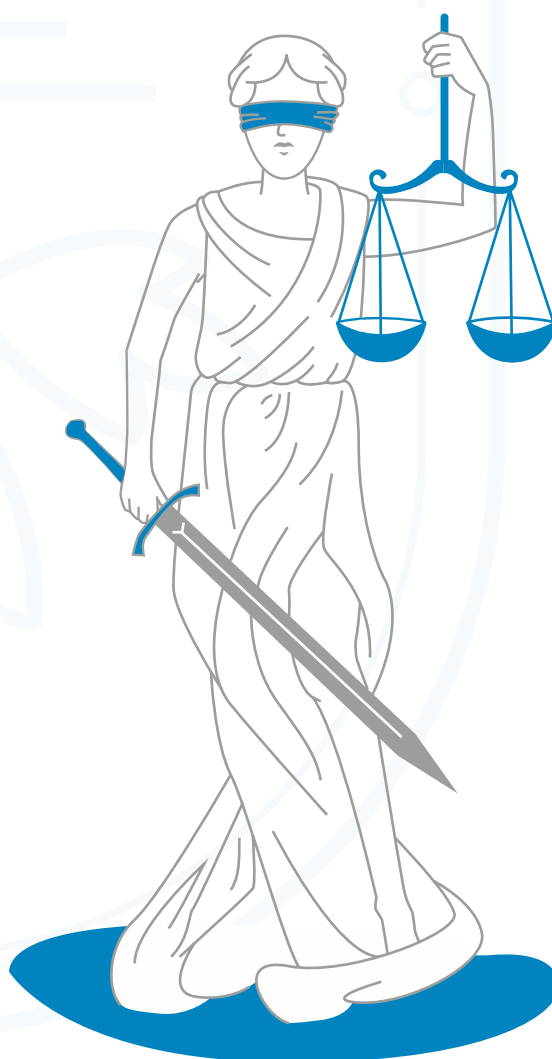
Brzmienie przepisu 127 pkt. 1 lit a ustawy o ochronie przyrody przewiduje **odpowiedzialność za umyślne naruszenie zakazów** obowiązujących w parkach narodowych. W praktyce wykazanie umyślności generuje trudności, zwłaszcza w zakresie materiału dowodowego, w związku z tym do rozważenia zmiana przepisu i wprowadzenie także odpowiedzialności za nieumyślne naruszenie zakazów.

Do rozważenia **wprowadzenie przepisów umożliwiających przepadek pojazdów**, które służyły do popełnienia wykroczenia na terenie parku narodowego, np. quad lub skuter śnieżny, którym poruszano się na terenie parku narodowego. Taki pojazd oprócz tego, że realnie niszczy poszycie, to także płoszy zwierzęta, co ma negatywny wpływ na cały ekosystem.

Do rozważenia wprowadzenie przepisów, które umożliwiłyby funkcjonariuszom Straży Parku **odholowanie pojazdów mechanicznych**, które wjechały na teren parku narodowego i stanowią zagrożenie przeciwpożarowe, np. widoczny wyciek oleju. W obecnym stanie prawnym zgodnie z treścią art. 130 a ust. 4 ustawy z dnia z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym dyspozycję przemieszczenia lub usunięcia pojazdu z drogi może wydać policjant, strażnik gminny (miejski) oraz osoba dowodząca akcją ratowniczą.

Do rozważenia wprowadzenie możliwości bardziej skutecznego **egzekwowania opłaty za wstęp** na teren parku narodowego lub ścieżki przyrodnicze (kontrola dowodów wniesienia opłat, o których mowa w art. 12 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody).

Do rozważenia wprowadzenie przepisów, które umożliwiłyby funkcjonariuszom Straży Parku wykonującym obowiązki służbowe w granicach parku narodowego skorzystanie z uprawnień Państwowej Straży Rybackiej w zakresie **kontroli legalności dokonywania połowu**. W obecnym stanie prawnym Straż Parku nie ma uprawnień do nakładania mandatów np. za: połów ryb w wymiarze ochronnym, połów w okresie ochronny, brak uprawnień do połowu, połów w sposób naruszających zasady wędkarskie itd. Straż Parku nie posiada uprawnień Państwowej Straży Łowieckiej – w zakresie zwalczania kłusownictwa; Państwowej Straży Rybackiej – zakresie kontroli legalności dokonywanego połowu ani Inspektora Rybołówstwa Morskiego - w zakresie kontroli legalności dokonywanego połowu – do rozważenia zmiany w tym zakresie.

CDN.

W trakcie badań wyraźnie uwidoczniła się potrzeba badań aktowych spraw, które były przekazywane do sądów powszechnym, także mam nadzieję, że wkrótce ciąg dalszy nastąpi.

